

ЗАМАН

КЪАРАУ

КъМР-ни Башчысы улайгъанла, саусузла тургъан юйледе халны андан ары игилендирирге буюргъанды

Тонене республиканы Башчысы Юрий Коков КъМР-ни Урунуу, иш бла жалчыту эмда социальный къоруулу министрствосуна Прохладна, Чегем районлада эмда Нальчик шахарда психоневрология интернатларында болуп, алада халны кѳргенди.

Бек алгъа ол Прохладна шахарда сабыле тургъан учрежденилге баргъанды. Аны директору Елена Лашина айтканга, оскуну, диспансер 1939 жылда ишленгенди. Ахыр ремонт а 1989 жылда этингенди. Мында 92 сабий барды. Аладан 59-сускегъ жыллары жетмеген инвалидлерде. Ол учрежденини кесини котеленасы болмагъанын хатасындан суукъ, исси суу да тыйылп бериледе. «Кертди, аны кыйгъысын этгенбиз, аукцион бардырылгъанды, 26-чы июльдан башлап котеленасы къурулуш башлангъанды. Ол жылу берилер заманга тындырылгъанды», - дегенди директор.

Юрий Коков айтканга, оскуну, медицина кабинетле, жукулусуу, ойнау отулгъа да, кирпик къуулуш, ойнуа, койретичюле, медперсонал бла

Директор алгъа аслам адам болушанды да айтханды. «Вангардфабрикага, налог полицияга, эни иели предпринимательге, шахар администрацияны башчаларына да ырызлыгъын билдиргенди. Юрий Коков мекляни ичинде тизгинлики жаратханды, алай аны бек эски болгъанын, тюзургъанын, кѳзге артык ариу кѳрюмгенни чертгенди. Мында саусуз сабыле турадыла, аланы жашуларын бир кѳк жарык этерге керекди деп, сора урунуу, иш бла жалчытуу эмда социальный къоруулушу министр Тюбейланы Альберте бла шахар администрацияны башчысы Игорь Кладькога айланды: «Мен сизден мында жангыртуу ишле бардырылгъанын бек тилеймен. Тынгылы ремонт этигиз демейме, тап халгъа

Саулыкъ тежеп кетгенди.

Андан чыкъгъандан сора ол класс кабинетледе болгъан мебельни жаратмагъанын да билдиргенди, жангыртарга кереклисин да айтханды. Арбазда уа эски койени кѳрѳп, аланы кетериге буюргъанды. «Тийрегиз бек улуду, аны айтбадандырыгъа, кѳзге ариу кѳрюнорча этерге керекди. Ансы, не затды бу, тѳгеркики булут басып тургъанча. Министерство бу иште жууалпы кѳздѳн къарарга борчулу. Проекторашкиленди, дизайнлерни чакъырыгъыз. Хар затды да тынгылы этиргизги. Муну хар жаны бла да юлголю болурча интернат этерге керекди. Сабыле жуада жайда, къышда да кѳбюрек турурча, ойнарча жерле къуаргъыз. Келир жыл майны алында келirme да, не тамамланганын кѳрѳрме», - дегенди.

Аладан республиканы Башчысы Лникой алы айтханды интернатха баргъанды. Аны директору Мурат Балов ашханыны улп этемлик бла кѳргѳзгенди. Анга тынгылы ремонт этилгенди, полу, столлары, шинтиклери да бек тап, сейрилик.

Юрий Коков анда тургъанла бла сѳлешип, аладан ашларын, сууларын, саулыкъларын да соргъанды. Шапка ойнай тургъан экюруени къатарында да барып къаргъанды. Ала бла да ушакъ этгенди. Жыйлыула бардырылуучу залны да кѳргенди. Анда асыры айтбанд, бери уа адамланы келтирмеси деп, ишеки болуп соргъанды. Ахырында директорга айланды: «Хар затыгъыз да тап зри, алай зриши жашил эмда кѳк къабаргъаларыгъызы бир да жаратмагъанын», - дегенди.

Андан сора делегация Вольный Аудугагы психоневрология интернатха баргъанды. Юрий Коков мында да, хар зат тынгылы квалар, медицина керекле жетишкенлирини бла къалгъанларыны осонден соргъанды. Отуладан биринде къызыкчыла халы бла къумача ариу накъшыла сала тура эдиле. Ала Башчыга кѳрмючлеге къатышкандарын, сауыгъа да алгъанларын айтхандыла, аны

кесине да ишлеген суратларынды ахисин бергенди.

Ол а мен сизге не сауыгъа этимд деп соргъаньнда уа, къызыкчыла арасарсы компьютерле, дегенди. Юрий Коков, ышаргъан да этип, аланы кетериге буюргъанды. «Тийрегиз бек улуду, аны айтбадандырыгъа, кѳзге ариу кѳрюнорча этерге керекди. Ансы, не затды бу, тѳгеркики булут басып тургъанча. Министерство бу иште жууалпы кѳздѳн къарарга борчулу. Проекторашкиленди, дизайнлерни чакъырыгъыз. Хар затды да тынгылы этиргизги. Муну хар жаны бла да юлголю болурча интернат этерге керекди. Сабыле жуада жайда, къышда да кѳбюрек турурча, ойнарча жерле къуаргъыз. Келир жыл майны алында келirme да, не тамамланганын кѳрѳрме», - дегенди.

Аладан республиканы Башчысы Лникой алы айтханды интернатха баргъанды. Аны директору Мурат Балов ашханыны улп этемлик бла кѳргѳзгенди. Анга тынгылы ремонт этилгенди, полу, столлары, шинтиклери да бек тап, сейрилик. Юрий Коков анда тургъанла бла сѳлешип, аладан ашларын, сууларын, саулыкъларын да соргъанды. Шапка ойнай тургъан экюруени къатарында да барып къаргъанды. Ала бла да ушакъ этгенди. Жыйлыула бардырылуучу залны да кѳргенди. Анда асыры айтбанд, бери уа адамланы келтирмеси деп, ишеки болуп соргъанды. Ахырында директорга айланды: «Хар затыгъыз да тап зри, алай зриши жашил эмда кѳк къабаргъаларыгъызы бир да жаратмагъанын», - дегенди.

Андан сора делегация Вольный Аудугагы психоневрология интернатха баргъанды. Юрий Коков мында да, хар зат тынгылы квалар, медицина керекле жетишкенлирини бла къалгъанларыны осонден соргъанды. Отуладан биринде къызыкчыла халы бла къумача ариу накъшыла сала тура эдиле. Ала Башчыга кѳрмючлеге къатышкандарын, сауыгъа да алгъанларын айтхандыла, аны

кесине да ишлеген суратларынды ахисин бергенди. Ол республикада юч стационар учреждени, аладан бири сабылеге, экиси да абаданлагъа болгъанын айтханды. Алагъа ахча толусунай республикалы бюджетден бериле, дегенди. - Битеу къыралда былай учрежденилада жерле кыт болуп къыйнадыла, бизде уа алай тыйоуду. 130 ундуркъ барды. Иш хахъ жаны бла да бизни республика Россей Федерацияда орта эсенден кѳп окуланды. Ырыскы-техника онгубуз да ол халында. Биз саусуларыгъызы, абаданлагъаны да келери алларча кюймазгъа, алагъа кыйгъырыгъа борчулуз, ол иште Юрий Коков да бек улп эс бурды. Ма бюгѳн да аны бизге багъа бичгени бизни бютонда иши ишлерге кѳллендириди, - дегенди министр.

ХОПАЛАНЫ Марзият.

Парламент

Республиканы промышленносту импортну алышынгъырыгъа юлюш къошаргъа таукелди

КъМР-ни Парламентини Промышленносту, транспорт, связь эмда жол мулк жаны бла комитетини башламчылыгы бла Къабарты-Малкъар Республиканы промышленностун алынытуга аталып жыйлыу бардырылгъанды. Юлгоге уа «Терекалмаз» ачык акционер общество алынганды.

«Экономика санкцияла кыйригелеринден сора къыралда промышленносту комплекске излемле къатылангандыла, дегенди КъМР-ни Парламентини Председатели орунбасары Натби Бозиев озосуну башлай. Алай болумлада импортну алышындруну программасын жашауда бардырыну къыйматын всѳюрю къыралны тутхучулугун сакълануу, аны къоркъу-сузлугун къоруулуу баш жолу болурга керекди.

Натби Бозиев анылатханыча, КъМР-ни Промышленносту эмда саясат министрствосу импортну алышындрунча продук-

цияны (республиканы предпритиялары чыгъаргъан неда чыгъаргъа болукъ) тизмесин къурадыргъанды. Ары 28 тюрлю продукция кереди. Ол а СКФО-да бек улуп кѳрѳмдѳду. Тизмени Россейни Минпромторгу къабыл кѳргенди эмда анга кѳре къыралны ханындан болушукъ этиуно маддалары планга салынгандыла.

Ары къошулгъан предпритиядан бири «Терекалмаз» заводу. Аны ишини, импортну алышындруну программасын жашауда бардырыгъа ол калай къатышканы осонден директору озосунун председатели Владимир Хажуев хабарлагъанды.

Налмас инструментлени бир-бирлерин хайырлангъан технологияла, качествога кѳре завод дунияны алчы фирмаларына озурмады. Сѳз ючюн, тешуучу, абразивлени тюзетичю, прецизион инструментле конкуренцияга чыдамдыла. Аны бла бирге, деп чертенди докладчы, былай производствону ѳлчмерли тюзгенди.

Балтыр 8 аины ичинде 107,7 миллион сом багъасы продукция жюкленгенди. Ол а аны алында жылы ол кезиунден эсе 26,7 процентте азды. Аны сылтаула машинала иштѳучюлени бла геология тинтунелери бардыручу компанияланы предпритияны продукциясына сурмалары азайгъанында. Андан сора да, экспортха жиберилген продукцияны ѳлчмерли да тюзгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

АКЦИЯ

Огъурлу юйюрге нюр тѳгюлюр

«Тишируу» насыплы сабийлики мурдору деген проекте тийишлинде Нальчикде тишируулуны шахар совети тобешуу къуаргъанды. Бу жол ол юйюрге аталгъанды. Кеси да Мечиланы Казим атлы республикалы жаш тѳло библиотекега бардырылгъанды. Анга «Шуѳх юйюр - жетишми юйюр» деген шахар конкурсу хорулаула, «Россейни урунуу махтаулу гъу жмауат организация, Пенисицаланы созуну келечилери, Къабарты-Малкъар къырал бегери университетини, КъМКЪ-У-ну медицина эмда коммуналлары къурулуш колледжлерини студентлери, школчула да къатышхандыла.

Тобешуноу къуаргъанла исиллини бир кесек окунда да селейит мурат бла ары келгенлени сууукъ гара эм татлы суула, мороженое бла да сыйлагъандыла. Къа-закъланы «Родник» чыгъар

Конкурсда хорлагъанланы исиллини бир кесек окунда да селейит мурат бла ары келгенлени сууукъ гара эм татлы суула, мороженое бла да сыйлагъандыла. Къа-закъланы «Родник» чыгъар

ген тѳлоно ата-аналарына, ынчаларына, апталарына хурмет эте билирге, саулыкълу жашуу хал бардырыгъа юйретуду. Айрымлары, колголю юйюрге эс бѳлоно, аланы даржаларын кѳтюрчю, жалада бир-бир кюне бла чекленни къламмай, дайдам да бардырылгъан иш болурга керекди. Насып, аны къатындагъыла да коллошени, бютон жарык болды», - дегенди.

Тобешуноу ахырында Пиди Дигешева ѳсѳк келген тѳлоно юйюртеме, саулыкълу болуруу улуу къыйын салгъаны ючюн Нальчик шахар администрацияны

маны къуаум жыллагъанда, анга залда олтургъанла бары да къошулгъандыла. Абаданла КъМР-ни Билим берии, илму эмда жаш тѳлоно ишлери жаны бла министрствосуна Сабийлени эмда жаш тѳлоно чыгъармачыкъларын республикалы арасындан анылгъа: «Бизни муратныз - юйюрге, бютонда бек а жаш юйюрге, тутхучу болурча этидю, ѳсѳк кел-

уулу хорламлагъа жетерлен тежегени. «Юйюр къаты болса, жетишми да болуп, алай халда всен сабыле да ол ыздан таярык тыйоуду», - дегенди ахырында ол.

Тишируулуны советини председатели Лидия Дигешева, тобешуноу магнасыны анылгъа: «Бизни муратныз - юйюрге, бютонда бек а жаш юйюрге, тутхучу болурча этидю, ѳсѳк кел-

сыйлы грамотасы бла сауыгъаланганды.

Конкурсда хорлагъанлагъа сауылганы предприниматель Светлана Хаупшева хазырагъанды. Ол исси кюнде юлешинген татлы, гара суулары, мороженое да Уналаны Аминат келтиргенди.

ХОПАЛАНЫ Марзият. Суратланы автор алгъанды.

БОШАП ЧЫГЪЫУ

Ишчи усталыкыла алгъандыла

Элбрусуну регион колледжини «Кийим бимиучю», «Социальный жалчытуучу къурау эм право», «Кюнакх юл сервис» эмда «Башланган классланы узасты» бѳломеринде былай усталык билим 83 адам алгъандыла. Аладан онтертиосу окуучуу къызыл ди-

пломлагъа бошагъандыла. Байрам ингириде аланы колледжи директору Отарланы Мухтар, аны орунбасарлары, производство юйретуу жаны бла устал эмда усталыла алгъашагъандыла. Дипломла бек бирге жаш адамлагъа администрациядан оскуну

учрежденияны жмауат ишине тѳри къатышкандары, тюрлю тюрлю эришмюде жетишмилери ючюн ырызлыкъ къагытыла да берилгенди.

Анатолый ТЕМИРОВ.

Жазыпыу - 2015

Газета издаётся на
балкарском языке
с 1924 года.
Интернет-версия:
zamtankbr.ru

Энтга онг барды

Хурметли жмауат!

Сиз бир тюрлю сылтау бла 2015 жылны экинчи жарымына «Заманга» жазыламай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды.

28-ЧИ ИЮЛЬГЪА ДЕРИ ЖАЗЫЛУУНУ ЖАРАШДЫРСАГЪЫЗ,

ана тилибизде чыкъгъан газетини 1-чи августдан алып башларысыз.

Бизни индексѳвиз - 51532

Эл мулк

Онсегиз фермерге - субсидияла

Бахсан районда онсегиз фермерге мулклерин айнатырча грант берилгенди. Аладан оналты адам ишлерин энди башлай тургъанладыла эм экиси да арбаларында малла жарыгъа сойлетилди.

Грант алгъанла «2015-2017 жыллада Къабарты-Малкъарда башлай тургъан фермерге болушукъ эм арбаларын да фермала къуруу айнатыу» деген къырал программлада хорлагъанладыла. Берилген ачхага предпринимательле малланы, керек техниканы бла оборудууны сатып алындыла эмда мал орунла ишлеркиде.

Проектлени жашауда бардырыгъа бир къуаум заман берилди. Сѳз ючюн, ферма къурайм дегенге 1,5 жыл эм арбазда малла тутам дегенге уа - 2 жыл чакълы бир.

Бахсан району

администрациясы пресс-службасы.

Республиканы промышленносту импортну алышдырыуга юлош кшошарга таукелди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Производствен конгерти муратда инвестиция проект жарашдырылганды. Анга кере техниканы жангыртырга, 0,1-3-миллиметрлик налмас жипке чыгарырга, сыдамлачуу, абразив инструменттери производствосуну кыраарга белгиленеди. Анга битен да 460,0 миллион сом керек болушду. Он тамалмасына ую, 1050 миллион сом багысы продукция чыгарылганды. Проектни 2015-2018 жылдада жашауда бардырырга мурат этиледи. «Импортну алышдырыуга юлошкон кшошар муратда предприятие Россия Федерацияны налмас инструменти бла толусунал жалчытуну кеси боюнана алырга хазырды, жалаңда кредитлени процентири тегереге кыралгы жаныңдан болушуга керекди», - дегенди Владимир Хакуев.

«Импортну алышдырыуга юлошкон кшошар муратда предприятие Россия Федерацияны налмас инструменти бла толусунал жалчытуну кеси боюнана алырга хазырды, жалаңда кредитлени процентири тегереге кыралгы жаныңдан болушуга керекди», - дегенди Владимир Хакуев.

Министерствону инвестицияла эма инновация политика жаны бла бөлөмөнү таматасы Заурбек Бленов а депутатла «Норникель», «Ростех», «Роснефть», «РЖД», «Росгослесга» акционер обществоларга керекли продукцияны бла оборууданың чыгарыну онлары бла шавырейлендиргенди. Бюгонюнде республиканы предпрителери чыгарырга хазыр болганды «Импортну алышдырыуга юлошкон кшошар муратда производствону кыраардырырга болушк оборууданың бла продукцияны 20-дан артык тюрлюсю тизмеге киргенди.

Он дагында предпрителери импортну алышдырыуга бла байламды ишине чырмаганды салтууланды да тура этгенди:

ли ремонт-механикалы заводда, «Фарма Интернешинал Компани Россия-СНТ» бардыла.

Жыйылшуда дагында «Кавказкабель» заводда ЗАО-ну генералный директору Владимир Кузнецов, «Фарма Интернешинал Компани Россия-СНТ» ООО-ну генералный директору орунбасары Мирзоланы Фатима, иш беручолени «КЭМР-ни Промышленниклери бла предпрителелерини союзу» регион биритилерини вице-президенти Жантемир Губаников сөлөгөндиле эмада сюзолгон темага кере кеслерини оюмлары билдиргенди.

Ахырында КЭМР-ни Промышленност эмада сатуу-алуу министрствосун эсгертиле кабыл бергенди. Он санда республиканы бөлөмөнү предпрителелерини инвестициялы налог кредитле алырга, баш магыналы инвестиция проектини жашауда бардырыуга налог логотала бла жалчытырга энергия эмада башка ресурсларны агыну илму технологияны иште синдирирге, производствону техниканы эмада ишлеу амалларын жангыртырга, ишчилени усталыкларың кетирюрге сөбөлгө этерге керекли эсгертилгенди.

Жыйылшуда республиканы Парламентини КЭМР-ни туткуну айнгуну вопрослары жаны бла комиссиясы членлери да кыташхандыла.

КЭМР-ни Парламентини пресс-службасы.

РЕЙТИНГ

«Единая Россия» алчылыккыны ычындырмаганды

Социальный-экономика эма политика тинтилуени институту Фондуну экспертлери Россейде партия системаны айнуу халын эмада 2016 жылда экинчи кварталда Кзырал Думага депутатын кыратына айрырууга партияла кылай хазырлангандылар тинтгенди. Ала токташтырган рейтинг сөптөрдө улуу айрылуы кезинде башлангыч алында Россия башлангыч алында кезинде партиялары болуулары шарт кыролгонди, аланы КЭМР кетирюулен бири конюне хазырлыкчалары да тура этгенди.

Эзелге көргөзтөлгөнчирине, жууук заманда партия системата аттарын айтырырга суюген биритилени саны өсчөндү, аланы араларында эркимеклик да куюлене барды. Болосода «Единая Россия» озган алышка чыкмаганды. Он оппозиция

бланы аны майданында демлеширге хазырды.

Фонд 2015 жылкы экинчи кварталны эсепленене көре, жыл сайын кыраштырыну рейтингни баш шартлары былайдыла: политика партиялары араларында алчылыккы саны жылы башында бери тордөлгөнчирине: «Единая Россия» - 73,6 балл, КПРФ-69,6, ЛДПР-68,05 эмада «Справедливая Россия» - 63,25 балл. Аланы парламентте киргемген партияла бла аралары жуукшыла барганлыкыга «Я-Родина» 6-чи рейтингде - 57,65 балл.

«Единая Россия» тинтилуени тюр индиксидин конюсюнде биринчи жерин алганды: электронал партиялар (көргөзтөлгөн кандидатталары саны), электорал көйкөмөтүлүккында (айтырыла да жетишилме), информация

Социальный жумушала «Единая Россия» баш программала жул болгандыла кылады. Он аны энди солчу оппозиция чыгарылыгында, деп чертиле ле рейтингни кыраштырылганды. Институтта белгилегенчирине, партиялары аспасымы жер-жерде айтырыла кетирюк магына берил башлангандыла, кандидатталар жылы башында эки эки керге теркил бла көргөтмөдиле. Биринчи кварталда айтырыла анда-санда 14 партия кыташхан эсе, экинчи кварталда жер-жерли айтырыла кюреште 16 партия киршилгенди. Аладан тогузгуну кандидаттарын жер-жерли самюуправленияны айтырылуучу органдарына этюорланганды.

Басмага ТЕКУРАНЫ Хауа хазырлаганды.

АРА ШАХАРЫБИЗ

Нальчик слобода - эски суратлага, эсгерилдеге

Белгиликсиз, хар шахарны кескин бет, тартык борды. Нальчик да бюгоню суйфатна бир талай жылкы ичинде келгенди. Озган бюмюно алында он кылай болур эди? Мында киме жашау болур эдиле? Бу сорунула Нина Николаевна Сухова ны эсгерилуде жууула табылды. Он эмада ора тизимдеде окутууны сөбөлгө жазгычларында кеп сейир шартла бардыла.

Автор Нальчик слободаны революцияга дерге кергени ючун он жылгага артык эс бурганды. Алайды да, шахарда асламында алаша саман койчоке сөөгөндиле, киринден ишленгенени башлар кышун, бирде кызыл бл жабыгандыла. Воронежская, Ермаловская, Елизаветинская, Бульварная, Базарная, Степная орамла болгандыла. Арпаккады мала турган жерине чалма бла белгитил эдиле. Исси жыйкюнде шахарчыла помидор, хобуста суугарыч ючун черкден суу тагышгандыла. Бахчала бошталгычалы, тоз жерле башлангандыла Уагында «Житишени» керюрге болушк эди.

Сухованы эсгерилуде керге, слободаны жашуу эликниден узык тойло эди. Степной орамда (бусугагада Ленин аты проспекти) кене кыянал, бийик вестиди, орамда кызыл, бапнуша, таукулга, бузуола юктөндиле. Елизаветинская орамда уа (бусугагада Октябрьская) хар койчо жанында чалма бла белгитилген жерчида (полдисанки) стол бла шинтикле сөөгөндиле. Ингирде, базар конюнде адамла, орамда олтуруп, халпарлашкандыла, жангылгычы айтагандыла. Воронежская орамдан

башчала таш бла жасалмагы-ангыла. Базарная дегенде (бусугагада «Россия» кыонак кой болдо) берг хар баш конюден улуу базар жыйылганды, ары кышун элиден кепле баргандыла. Сатычуула картофларын, жангы суюлган, кыак кыой атларын, кызгачыда жуулары да жерге салгандыла. Анда болган узун, тар столдада асламында шахарчыла бла не

белги бергенди. Слободада жашагандыны жыйылгыча чакырылгы болсо неда он тогусе да, он билдиргенди.

Нальчикни баш жаны шахарчыла бергек ушакган болур, баям. Аны юсюндөн да Нина Сухова былай жазды: «Шахарны берге жанында оскер кирин хуна бла бөлөмюндө. Аны ары жанында кылыс бар эди. Аны алында фэзтонла, атла бла

арбала сөөгил, ким келсе да деп саклапгандыла. Оскерлер хар базар коню аскер бөлөмөнү оркестри сокканды, ары келген халкы аны бир кыйырында экинчи жанына дерги кыуам кыуам болуп айлангандыла.

Онг жанында округну таматасын юю орамлаганды. Оскерден берг кесек барган ушук керекле сакланган складха чыкканды. Аны артында тормөн баш жаны бла өтгөн жолчул Атажукни бачмага айткенди. Анда он заманда сейирлик жеге алыя болганды.

Шахарчыла баш заманарын кеп болмаганылыкка, гичче базарны арт жанында 50 адам сыйдырган кинотеатр ишленгенди. Воронежская орамда уа

«Общество трезвости» библиотека ачылганды эди.

Промышленный предпрителдила да болгандыла мында. Слободаны старшинасы Кривичини кирпич-кышун, кырандашла Тилшени «Томар фанера» заводларын, Чинас атылычу чыгарыла предпрителди аны теримен да бар эдиле. Битеу округда беш фельшар пункт, шахарны кесинде уа он төшөгө болган болонши ишленгенди, сауусулага кой доктор кызганды.

Воронцовская орамны топ жанына, бусугагада 6-чы номерли школу тирисине, Астраханка дегендиле. Анга алай анда жашагандыла Астрахандан келгенчирине сөбөлги атагандыла. Аны сол жанында гичче, самандан ишленген, саламбаш юйеде бек жарлы кыуам жашаганды. Анга Мужичин хутор неда Соломка дегендиле.

Бусугагада 10-чу школ болган жерде уа чойотюлени колониалары болганды. Анда жашагандыла сатуу - алыу бла корешкенди, эзлеге барып, гаккыла, териле, жуу алып келип, мында саткандыла.

Астраханка бла слободачыла ны араларында эришүү тохтамаганды, шахарчыла аладан бай жашагандыла жертипти. Астраханкы жаш слободачы кыз бла бир жары чыкды эсе - кыуага болушк жакды. Шахарчыла аладан кийилмери бла да баша эдиле. Жарырак жашаганды жашла окуна, багыла учурга кетип, чуркула, аяк келкек койгенди, пиджакларыны тюймелерин этгендиле. Алайды да, Нальчик слободаны он заманы эски суратлага, эсгерилуде кылапганды.

Басмага САРАККУЛАНЫ Асият хазырлаганды.

Документле

Кьабарты-Малкьар Республикада адамланы иш бла жалчытыуга себеллик этген республикалы координация комитетни кыуаумуну юсюндөн

Кьабарты-Малкьар Республиканы Правительствосуну БЕГИМИ

2015 жылда 6-чы июльда Нальчик ш. №142-ПТ

Кьабарты-Малкьар Республикада адамланы иш бла жалчытуну политикасын кырау эмада аны жашауда бардыры жаны бла онулары бирге келиши этер муратда Кьабарты-Малкьар Республиканы Правительствосу беги этеди:

1. Кьабарты-Малкьар Республикада адамланы иш бла жалчытыуга себеллик этген республикалы координация комитетни көргөзтөлгөн кыуаумун кыбайл этгерге.
2. Кьабарты-Малкьар Республиканы Правительствосу бу бегилиери коюлери тас этдиле: «Кьабарты-Малкьар Республикада адам-

ланы иш бла жалчытыуга себеллик этген республикалы координация комитетни кыуаумуну юсюндөн» 2013 жылда 26-чы февралдан 58-ПТ номери беги (Официальная Кабардино-Балкария, 2013, №8); «Кьабарты-Малкьар Республикада адамланы иш бла жалчытыуга себеллик этген республикалы координация комитетни кыуаумуну тозютели кийирину юсюндөн» 2014 жылда 19-чу майдан 100-ПТ номери беги (Официальная Кабардино-Балкария, 2014, №21).

Кьабарты-Малкьар Республиканы Правительствосуну Председатели МУСУКЛАНЫ А. Кьабарты-Малкьар Республиканы Правительствосуну 2015 жылда 6-чы июльда чыгарылган 142-ПТ номери беги бла кыбайл көргөткенди

Кьабарты-Малкьар Республикада адамланы иш бла жалчытыуга себеллик этген республикалы координация комитетни кыуауму

Штоева И.М. - Кьабарты-Малкьар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары - Кьабарты-Малкьар Республиканы саулук сакылау министри (Республикалы координация комитетини председатели)

Гулопайланы Т.Б. - Кьабарты-Малкьарда инваллидиге болушкан «Возрождение» жамауат организацияны башчысы (ырызалгыгына көре)

Тюбейланы А.И. - Кьабарты-Малкьар Республиканы уруну, иш бла жалчыту эмада социальный кыруулу министри (Республикалы координация комитетини председателини орунбасары)

Дугужев М.А. - бийик профессионал билим берген «В.М.Кокоев аты Кьабарты-Малкьар аграр университет» федерал кырал бюджет билим берүү учрежденияны административ иш эмада кыруулу министри (Республикалы координация комитетини председателини орунбасары)

Акопян Р.О. - Кьабарты-Малкьар Республиканы Жол миок управленийсаны башчысыны орунбасары

Кыраланы Т.И. - «Россий ючю» Халк фронт-бигероссей жамауат кылымдуу «Социальный тозюлк» деген регион бөлөмөнү иши кыуаумуну эксперт (ырызалгыгына көре)

Амшокова Ф.К. - Кьабарты-Малкьар Республиканы Профсоюз организациалары биритююну председатели (ырызалгыгына көре)

Кильчуков А.И. - гичче он орталык предпрителствосуну «Опора России» Бигероссей жамауат организациасыны Кьабарты-Малкьар республикалы бөлөмөнү председатели (ырызалгыгына көре)

Ацканов Р.Р. - Кьабарты-Малкьар Республиканы уруну, иш бла жалчыту эмада социальный кыруулу министрини орунбасары (Республикалы координация комитетини секретары)

Кирин А.В. - Кьабарты-Малкьар Республиканы билим берүү илму эмада жаш төлюню ишлери жаны бла министрини орунбасары

Афаунов В.Ю. - Кьабарты-Малкьар Республиканы курулота эм туризм министрини орунбасары

Кумуков А.М. - бийик профессионал билим берген «Х.М.Бербеков аты Кьабарты-Малкьар кырал университет» федерал кырал бюджет билим берүү учрежденияны иктейти иш эмада социальный жумушала жаны бла проректору (ырызалгыгына көре)

Бажнокова З.М. - Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини Социальный политика уруну эмада саулук сакылау жаны бла комитетини председатели (ырызалгыгына көре)

Марекумов А.И. - «Россий ючю» Халк фронт-бигероссей жамауат организациасыны Кьабарты-Малкьар республикалы бөлөмөнү председатели (ырызалгыгына көре)

Беханов Б.Ю. - Кьабарты-Малкьар Республиканы эмада аспасыла коммуникация жаны бла кырал комитетини председателини орунбасары

Машуков Х.Х. - иш беручолени «Кьабарты-Малкьар Республиканы Промышленниклери бла предпрителелерини союзу» регион биритилерини толтуруучу директору, Кьабарты-Малкьар Республиканы Жамауат палатасыны члени (ырызалгыгына көре)

Бирюк А.А. - Кьабарты-Малкьар Республиканы промышленност эмада сатуу-алуу министрини орунбасары

Марекумов А.И. - «Россий ючю» Халк фронт-бигероссей жамауат организациасыны Кьабарты-Малкьар регион бөлөмөнү башчысы (ырызалгыгына көре)

Биттилыаны Х.Р. - Кьабарты-Малкьар Республиканы эл миок министрини орунбасары

Уналаны Б.Б. - Кьабарты-Малкьар Республиканы Жамауат палатасыны уруну халла эмада социальный политика жаны бла комиссиясыны председателини орунбасары (ырызалгыгына көре)

Варитлов В.З. - Инваллидени бигероссей обществосун Бигероссей жамауат организацианы Кьабарты-Малкьар республикалы организациасыны председатели (ырызалгыгына көре)

Шавани Т.Ю. - Кьабарты-Малкьар Республиканы курулуш эмада жашуу жерула-коммунальни миок министрини орунбасары.

Гуева С.Л. - «Кьабарты-Малкьар Республиканы онучу тиштурулары ассоциациясы» регион жамауат организацианы башчысы (ырызалгыгына көре)

Гукетов Х.М. - Кьабарты-Малкьар Республиканы элму-промышленност палатасыны председатели (ырызалгыгына көре)

Муратталаны

Коммунистле Ленинчи сауганы кыайтарырга излейдиле

КПРФ-де культураны бла искусствону айтыллык келечилерине Ленинчи сауганы жаңыдан тохташдыруу сагышын этеди. Жууук заманда башламчылыккы партины Старпопск крайда бөлөмөнү башчысы Виктор Гончаров коммунистлени суюмунуну чыгарылды. Ал оюн эткенди, ача сауганын өлчөмү бирден беш миллионга дерги жетерге керекди, ол кеси да конкурс халда берилди.

Алай бийик саугага Ленин атын берирге керек тойлодо. Хар жерде да энчи атла табыллыкдыла, сөз ючюн, адабиятта - Александр Пушкин, аскер искусстволарда - Александр Невский, музыкада - Сергей Бондарчук. Он эки керге хайрылы болушду - биз ол атланы билдирдикби, сора сауга алган адамлагы да хычүүнү этерикби.

Муратыбыз адабиятта бла поэзияда патриот ниетли чыгармаланы белгилегенди. Алгаракылда бу премияны кыайтарыну юсюндөн шимал-кавказ жазычуула айтан эдиле. Биз аны кыбайл көргөнбиз. Энди аны аралы комитетни (ЦК) кырауна берге дейбиз. Бюгонюнде сагыш этмей, чыгармачылыкка бла кореширге он берирге керекди.

Алгаракылда Шимал Кавказны жазычуулары бла поэтири КПРФ-ге бу сауганы кыайтарырга керекди, деп келген эдиле. Ала оюн эткенден, жамауатны жаныңдан былай багы бичму эсе келген төлөпөрүни кырандылашыккы, тенгликни эмада тозюкөнү ниеттеринде иктейтича чыгармаланы жарга келгендиктиди.

КПСС-ни ЦК-ны секретары, Кзырал Думаны Экономика политика жаны бла комитетини башчысыны орунбасары Николай Арефьев оюн эткенден, сауганы төлү кабыл кюрюлсе, он культура ишчилеге, ахчаны юсюндөн сагыш этмей, чыгармачылыкка бла кореширге он берирге керекди.

Ленинчи сауга - ол баш сөз тутуш тойлодо - искусство чыгармачыла, техника инновацияла, илму ишле берилген бийик багчыра. Мен бу башламчылыккы кабыл кюрюлсе эмада аны жашауда бардырыда бизге кыралы болушугу керекди, деп сунмайла. Премияны не Дума бла, не Культура министрство бла бир байламгыгы жокуду - ол бизни парти саугабыз болушуга тишшилди.

Ворончак фахмулу адамланы излеген, алгагы себеллик этгерге керек болгон профсоюзланы да тирилтерге болушк эди, - дейди Николай Арефьев. «Жууук заманда биз ол төлөпөрүчү этгерге кореширдикби элди ача табырына мадарла эмрикчи эди. Он баш магыналы жуушуду.

Ленинчи сауга - ол баш сөз тутуш тойлодо - искусство чыгармачыла, техника инновацияла, илму ишле берилген бийик багчыра. Мен бу башламчылыккы кабыл кюрюлсе эмада аны жашауда бардырыда бизге кыралы болушугу керекди, деп сунмайла. Премияны не Дума бла, не Культура министрство бла бир байламгыгы жокуду - ол бизни парти саугабыз болушуга тишшилди.

Ленинчи сауга бла патриот литератураны келендиргерге кереклисин да белгилегенди ол. Алай партианы келечиле-

ри бюгонюнде анга тиийиш болгандыны атларын айтырга унамагандыла. «Собаچه сердце» фильмин автору, КПРФ-ни члени Владимир Бортко уа Ленинчи сауга бек сыйлыга саналырга тийишшиди, деп чертигенди. - Халк аны юйренди. Манга Ленинчи сауга - ол баш сөз тутуш тойлодо - искусство чыгармачыла, техника инновацияла, илму ишле берилген бийик багчыра. Мен бу башламчылыккы кабыл кюрюлсе эмада аны жашауда бардырыда бизге кыралы болушугу керекди, деп сунмайла. Премияны не Дума бла, не Культура министрство бла бир байламгыгы жокуду - ол бизни парти саугабыз болушуга тишшилди. Жазычуу Виктор Ерофеев а бу оюму юктөмөгандыны. - Ол неге керекди? Ленин тарыхта кырал, аны аты бюгонюнде кырал магыналы бир иште сакталыдыла. Он ишеклик тутурдуган инсанды, аны культу эрте да ачыкналганды. Буллар премя жазычуула, культурада ишленгенге да керек тойлодо, - дегенди ол. Халк артист Николай Бултурев да премияга атарча андан эсе тиийиш адамла кеп болгандыны айтаңды:

«Известия» газет.

Кязимни бля Бекмурзаны акъыйман сыфатлары

Кёп болмай бизни газетде Аппайланы Жаухарны «Монументальна скульптура Кабардино-Балкарский деген китабы басмадон чыкканын билдирген эдик. Автор анда Нальчикде, республиканы шахерларындо, эллириде салынган эсгертелени юсеринден айтады.

Жуукъу заманда Къабарты-Малкъарны Къырлары-лы бля Нальчикни конюнери белгилеригибизни эге ала, ол чыгармадагы эсгертелени бир къаууму бля бизни танышдырырга сюебиз. Хапарыбызны малкъар, къобарты поэзиялары мурдорлары салган поэтиени, акълымналаны Мечиланы Кязимни бля Бекмурза Пачевни ташдан ишленген суратларындан башайбыз.

Кязимни бля Бекмурзаны портреттерине Атажукни багъача жанындан кирген эдик бля барабар. Мени уму эсгертемесини Къырмышаухалланы Хамзат, Пачевни уа Михаил Тхамушев ишленгенди. Аланы сыфатлары парда солугъанланы эсгерти оларгазат беледи.

Алгъа экисини да арт жанларында кавказ халкъында тюебючю ташдан салынган хуна сюеулгенди. Къараганда, эки шукъ, эки терен акълые адам, ашкъыймай, уа къагъа соулугъан ушакъ бардыр-барында керюнеди. Аланы башлары жайылмай, юсерине да кюн тийип, табиगत бля бир болуп къалгандыла. Кеслери бир гиче дунча къуруп, анда чыгармадагы иши берилгендыла. Тегерекде тереклени ауанларында, къет тюрлю голпени, эки жанына кеткен аллеяланы жанында поэтиени дунилары ташт келиштеди.

Белгили политика негда жамаут къулукъчуланы бюстларын

Экисини да кенг белгили назму тизгинлери мермер ташха жазылып, эсгертелини толу эдиле, жырчылары бийик гуманистиче болгъанларын ачыкълай.

«Пускай прославится наша дедина, что будет, и те, что есть» дед мурат этгенди Пачев.

«Хорошее слово - противник насилья Борцама помогает созреть», дегенди Мечи улу.

Ол заманда акълы акъсакъалла сёзюно багъасын ута билгенди. Биз а жуоз жыл мындан алгъа айтылган сёзлени кертликлерине бюгонд да тюшонюнди.

Скульпторланы Мечиланы Кязимни бля Бекмурза Пачевни муратларыны бийиклигин баямларга къолларындан келгенди. Бу эки портрете кърайы, аланы миллет культураларыны айнырына салгъан къыйылналарыны юсюнден сагъыш этмей болмайбыз, кеслерины къыйын ёз къадарлары да кёз алдыбызга келеди.

Кёп болмай этилген реконструкциядан сора жырчылары скульптура суратларын бир кесек тюлендиргенди. Бетлеринде халлери къаты болгъанчыды. Башларындан ишленип къошулган хуна аланы табиगतдан ушакъ этгенди, поэти кельиче бля халар айтыларын да къыйгъанчыдыла. Эстетика жаны бля алып къараганда, портретлени начествалары бузулмагъанды. Алай художество жаны бля уа эсгерте башкъаракъ болгъанды.

АППАЙЛАНЫ Жаухар.

ТИНТИУЛЕ Ваннаны душ кабинага алышындырыргамы огъесе угъаймы?

Великобританияны университетлери олимерлери кеслери ырызлыкълары бля тинтиулеге къатышкан эки минг адамдан соруп, бусагъатдагыларыне кёбюсю душ тюбюнде жууунуп чыгарга сюегенлерини чертенди. Алгъын заманда юйренген ус бля бара, толгъан ваннага андан бири кирип жагъады.

Специалисте ангълатканыларны кере, душну заманларын къызгъанганла сайлайдыла. Исси суу бля ваннаны айыргъанланы асламысы уа тюзелюкны хыйсабындан угъай, ары ырызактылы табор ючюн киреде. Алай былыны экисини да кеслерины хайырлары, кемчиликлери да барды.

Ол жуука, къурбагъа негда таптыртырга къоркъууну терилери болгъангъа тап жарашады. Нек дегенде аны тюбюнде жууунган адамны терисини жаланда жыйырма процент мылылгы къоратылынды. Ол къванын юрюшонда да тап халга келтирге себеплик этгенине да белгилейди. Алай анда беш минутдан кел туурлыга жарамайды. Мылылыкны кёп тас этмес ючюн, исси суу терге керге жокъду. Душда гелье бля жуууну тап келишеди.

Аладан бирлери мылылык-га себеплик этген затта бля байлыгыдыла, ала уа терини асыры бек къургаксыгъанына чырма боладыла. Гель бек кёмик этмейди, алай тазалыкъ-га уа аны бир гиче тамалыкъсы окуна тамамды.

Душда къолугъа тентчи къырдкыладан ашылган къол къалпы кийим, массаж этген да хайырлыды. Анга келленген эсгиз, жюргегиз таба сыйай, ол къолугъа негда бутугъа уулу тебирере кереди. Андан сора юсюнеге сууукъ суу къуурга. Ол къванын женгил жюрююне аламан амады.

Санлыгъыны чархыгъыны гелье бля жуууныгъыздан сора мылырлыккъо кюсюне эфир жууланы бир тюролюсю бля сымарлагъы. Алай арда аны да суу бля чыйкап кетериге кереди. Бу процедурадан сора

де ёсген къетвени сууларын къошуп, къылары алында киреге тийишиди.

Душдача, суу да бек исси болмасын, анга отуз беш, отуз сегиз градус жылыкъ тамамды. Ваннадан сора лосьон, крем негда мазь бля хайылангъанды. Эрттенликде жууна эсегиз, ахырында салкън душ тюбюне киргиз.

Бу жуушха деп хазырланган төрели кемюклетере терини къургаксыгъан дегертелене (кёмюк этдириуучю затла) къошуладыла. Алай болмача уа табиगत эфир жууланы, тенгиз тузун, кердик настойканы умулгъагъыз.

Ваннаны бакъдырған эффекти биз суугъа къаллай ароматы жаула къошканыбызга кереде. Ол халда, наррат жуу къуылган сёзююн, ол сопу систематга ийи ингалляциды, аны трахейтден бля бронхиттен къыйналгъанлагъа файдасы уллуду. Лаванданыкъы бля мелиссанъыкъы жууа хайырмай къыйгъанлагъа аламанды.

Сют ванна уа терини мылылгыны, жюрек ырызактылы уулу себеплиди. Аны хазырлар ючюн суугъа ийнекининден, экиннинден бир литр негда порошок халда сюден бир неча къышкъы къошарга кереди.

«АиФ. Здоровье» газет.

Темагъа кере

Алиме тохтадырғанларына кере, териде хар кюнден жууп кетериге керге болмаган талай микроорганизм жашайды. Сапыны хайырлангъан, санны-чаркны терк-терк чыйкап туруу саулыкъга ийи тюкюлдю. Нек дегенде ол заманда терини кислотный-щелочной баланс бузулады. Алай бля анда грибокла бля бактерияладан бизни сагълан табиगत смазга жюзын сунуна болуп, ол къургаксыгъын, зараны болмадан кеси кесин сакълыймайды. Андан а битеу организмге да къыйналгъагъа тюшеди.

Тинтиуле бир къаууму уа терини ишпер турса аны D витамини синтезини бардырылуна жууплы жерлеринде чурумла чыкъларынан кёргозтениди. Ол а санны-чаркны битеуеюне эмда иммунитетте да къоркъуунду. Алиммени олармын кере, саулыкъу адамга душ тюбюне ынкыгъа эки керден кел киреге жарамайды. Хар кюнден тазалыкъга себеплик этген ишпергиз бир бир санларыгъыны жууу бля чекленирге керкеди.

СЕЙИР АДАМЛА БЛЯ ТЮЕБИШУЛЕ

«Макъам, жыр тюшле учундургъандыла мени»

- Фатима, биз барыбыз да сени эм алгъа актрисача тангъанбыз, алай бир къауум заманда сахнада, орусча айта, жырчыча амплуда да кергенбиз. Къалай бля башлагъасы бу жаны бля ишини?

Жырла жазаркъыма деп эсимде да жокъ эди. Алай ГИТИС-де окуп къайтып, театрда урунуп тебиреген заманларымда бир сейир музыкадан толгъан тюшле керюп башлагъанма. Аны айтырға да уялама, алай ол кертиси бля да алай эди. Жаланда тамата къарындашым билдирген эдим аланы юсюнден. Ол тюшледе кемден тангъа назмулары келден окуна юйренип чыкъларым болгъандыла.

Бираздан а жырларга бек сюеме, алай анга келишген ауазым жокъду деп Токумаланы Рагъага сагъланма. Ол а чыгарманы аныгълансагъ, аны жюргенген ётдорсенг, улуу вокал керюмдюзлери болмагъанчыды, аны сахнада артистча эшитдирге онгун барды, деп келгендири. Рагъа жырларын ол замандада Балыналаны Зариф, Тауенланлы Галина эм башха профессионалла айта эдиле. Мен а, ала бля тең болурга излемей, жюргем, кёлюме деп жырларга сюе эдим.

Биринчи сахнагъа жырчыча чыкъланын а эсимтедимиз?

- Хау, Токумаланы Рагъа «Мен таупу къызма» деген жыр бля чыкълганма. Ол бек аруу чыгармады, аны бля бирге къыйын да. Бюгонюкде аны айтырға не хазна базаналыкъ болурма. Хар артист кесини ауаз керюмдюзлери кере, алагъа тапна сайларга кереди жырчы.

Ол заманда эгерде, адамла ишме бюсюрелеринден да билеме, алай кесим а бир заманда жараталамынма. Бусагъатда сагъыш этсем, кел затны башха тюролю, имерик этерге кереклигини ангълый, уялыгъым окуна келеди. Хау, юреше кетсенг, къайсы жумушунг да онгуррак, табырак болды, халатланы юсю бля ийликте келсе.

Бюгонюкде битеу жазгъанларымы кесим айтып да тураллыкъма, алай ол ёнومه келишенин бля къалгъанын эсге алурга тийишлигини да ангълыйма. Аны себепли чыгармаларымы жырчыларыбызны къвасына ушарыгъына, ол аны тап айтылыгъына кесим айтып келишээр алай береме.

Макъамла жазыа бля къалай башлагъансы?

- Башында айтыхманма, музыкалы тюше тынчыкъ бермей тургандыла. Аланы юсеринден Мажите сагъланы кёреме да, ол а: «Хау, сен Менделеве болгъан болурса!» деп кюлюмюсюр къояды. 2008 жылда экинчи сонылай концертим жырлай, жай-да арбагъа чыгып, терек салкънында жырла сайлай болама. Къагъытарымы, текстени да бирге жыйып, сагъланып турганымай, къолюма Къуылланы Къвасыны «Сени китабынг» деген жыйымдыгъын ачып, назмуларын окуйма, олпасат тюшюмде керген макъамларым къайтып келгени болуп, бу сёзюле келишнеча кёрюндеди. Алай кеси кесиме шынамыйа, ийнемайма, аланы бир башха жерде эшитген сунума, диктофонуму уа жаздырп къоляма.

Сора концерти программасын тюлендирге деген сагъланы акълымы билеп тебиреледи. Ол аруу жазгъа кюльде макъамла башма терк-терк келгенлей туралды. Мокъланы Магометини бир неча назмуна да музыка тагъам. Алай бир къолюм кюн. Ол болуп илгам деген.

Сора аланы Рагъа кёргозгенимде, ол: «Бек кычкыну жырла жызы башлагъанса!» дегени эсимдеди. Алай бля бир аны ичинде автор эм болушундан къуралган концерт жарашдырмын дегенде:

«Ол жырланы, альбому да хазырларга

Быйыл Къуылланы Къвасыны туугъан кюнюн белгилеген жыйылыуда къолюма КМР-ни сыйлы артисткасы Мамайлы Фатиманы жырлары бля аламан дискни тюшегенди. Аны бу жаны бля хунерини биз ол къурагъан аламан концертледе да сагъат болгъанлай турбады. «Сени жарыгъыгъ» атлы дискге жыйырма төрт жыр киргенди, аланы асламысы закыйибизни сёзлериине жазылган магъаналы чыгармалардыла.

Алайда да Къуылланы Къвасын атылы Малкъар къырал драма театры актрисасырмыз бу жаны бля ишини юсюнден, аны кеси бля ушакъ бардырар, билирге излембиз.

манга Мурат Кабардоков, Саша Антонов, Моттайланы Тимур, Анзор Увейже да болушандыла. Чыгармаларымы асламысы Этчевланы Музафарны жашы Исламы студиясында жарашдыргъандыла. Манга себеп болгъанларыны барысына да жюрек ырызлыкълары билдирге сюеме.

- Сёзлени сайлай туруп эм алгъа эсиниге не затха бураса?

- Къвасыны назмуларына жыр этген къыйынды деген оном жюрюиди. Кертисин айтыхман, алагъа тагъылган алай кел макъам да жокъду. Закыйини чыгармалары магъаналыдыла, теренди. Жырла уа кёбюсюнде тынчыракъларга салынадыла, алгъа музыка терикер келеди дейик.

Репертуарымда Мечиланы Кязимни, Умакъуылланы Танзиланы, Мокъланы Магометини, Мусукъланы Сакинаны, Табакъ-сойланы Мухтарны, Амхатланы Лобаны тизгинлериине жазылгъан киреде. Аны айтыхман, жыр тагъылган назмулары магъаналары болурга кереди, аланы темалары хар кимге да ангъланшымы, сёзлери уа кишини жанына тиймезча, сахнада айтылгъандан сора уа арда тынгълауундан уялмагъа.

Байрамлагъа атап къурагъан концерттерине жырчылары чыкъларым, алгъа бу негда ол жырны айт деп кматы болмайма.

Алай къараучуну аллына чыгардан алгъа уа, алгъа тынгылап, тинтеними уа букъ-дурмайма.

Бусагъатдагъыла кеслери сёзле жазарга да итенеде, ол аман тюрлюде. Алай миллетибизде алай бир бийик фахмулу поэтири болган къадар аланы чыгармаларына артыкъ эс бурупса ийи сунума. Сёз ючюн, мен Кязимден, Къвасындан, Танзилдан, ийне керюшюмде да, жазалыкъ тюрлюме.

- Къуылланы Къвасын дунисын алышындырганы бери быйыл тамам отуз жыл болгъанды. Анга атап, закый поэти эсгерте: «Сени жарыгъынгъ» деген ат бля быйыл жыйымдыкъ диск чыгарганысы. Бам, бу жаны бля ишини андан ары да бардырыкъ болурса?

- Дискни чыгарырга манга къарачан - малъкар жаш тюрлюю айнууна себеплик этген «Эльбурсид» жамаут фолк болушканды. Алагъа да аны ючюн бек ырызак. Ары къошулган жырланы Гергокъваланы Халимат, Къабардоковны Зукура, Мызыланы Аубекри, Холамханланы Къвасын, Тюменланы Жаннет, Закыйиланы Марат, Абдуллананы Фатима, Атырзаланы Элдар, Алчакъланы Артур айтады.

Хар таулу юйюрге тоз да атасын - анысын сабыинач. Къвасынны да алай сюере керек сунума. Кёлпе да, сёлешип, дискни юсюнде оюмларын айтады, ол жетмей къалгъанды, энтта да чыгарлыкълары деп сорганлары къууандырылганды да букъ-дурмайма. Аны тиражын кёбейтип, энтта да къошакъ халда болдурругъа умулгъам.

Экинчи жаш а, Аллах бураса. Къвасынны туугъан эсгерге кюнюне толушунлай аны назмуларына жазылган жырладан диск хазырларга деп турама. Ол малъкар халкы атын дунигагъа белгиле этген акълымнангъа улуу хурметибизини чертенг энтта да бир атлам болукъуиди.

Сора быйлай бизни миллет жырчыларыбызда дискле жаны бля жумуш артыкъ аламан ишленген адамлакъ келгенине келгенине аны назмуларына жазылган жырлардан диск хазырларга деп турама. Ол малъкар халкы атын дунигагъа белгиле этген акълымнангъа улуу хурметибизини чертенг энтта да бир атлам болукъуиди.

Сора быйлай бизни миллет жырчыларыбызда дискле жаны бля жумуш артыкъ аламан ишленген адамлакъ келгенине келгенине аны назмуларына жазылган жырлардан диск хазырларга деп турама. Ол малъкар халкы атын дунигагъа белгиле этген акълымнангъа улуу хурметибизини чертенг энтта да бир атлам болукъуиди.

«Мажит да, сен да республикада атлары айтылган, чыгармачылыкъга тапоусунлай берилген адамлакъ келгенинде ишини юсю бля бир акълыгъа келип жарашарга?»

- Кесиме жырчыга негда композиторгъа къарамайма, жырлагъаным да бегрик актёр вокалга келишенин айтырға сюеме. Хау, актёр юйюрге тынч да чыкъланды, бирдегъа жаны бля даулашса да чыкъланды. Бусагъатда Мажит жыр жазгъан хунерине ийнеанды, болушурга да уагъа демеиди, машинасында да дисклери согулгъанлай туралды. Алай ийнегерлерине да саугъландыла. Алай биринчи заманда уа, бу излемлериини чамгъа буруп, майыкъ тюбюнден ишарып да турганды.

Башда сагъланган биринчи жыр, макъам тагъа тебиреген кезуиринде, анга айтыргъа базанмай, арбаза олтуруп юрешюмме бу иш бля. Ол а чыгъа-кере турады да, бираздан ызандан юйге келгениме уа, бир негери бля телефон бля сёлеше: «Эй, аланна, шиттешиме, бу адам бир тюролю болуп турады. Тура келсе да, бир итала бля эшикке кетип, олтуруп, бурун тюбюне бир затла шыбардып, жазып, сорсан а, тынгылаш ийип къояды. Мен не сөз да тынгысызма, тоз боюнулу тююлюду бу иш!» - деп. Ма аллай кюлюмде, оюндан да къуру тююлюбю, Аллахха шукъор.

Ушакъны ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат бардырганды.

ТАЛПЫНЫ

Къаранчхагъа - къолю уста

Къабарты-Малкъарны Миллет музейини Май районда ёлюмомеюнде краведеинге жораланган оту ачылганды. Анда Шимал Кавказда жашагъан жануарларны бля къанатлылары эконатларын кёрюрген болукъуду. Бюгонюкге аладан 40-дан асламысы барды мында. Къаранчаланы барын да предприниматель жаш Юрий Рудич кеси къоллары бля этгенди, деидиле районну администрациясыны пресс-службасында.

Юрий айтангана кере, ол агроном а окупарды. Ол син тангъанылы учуулу къыра, чабакъ туугъагъа да жан атханды. «Аппам - учуулуучу бек сюйген адам - манга былай айтында: «Юра, къанатлыны атхан негда тутхан - ол ишини жарымды. Ким биледи, аланы бир тюролюсю бир неча жылдан сора тас болуп кетес... Ол себепден таксидерияны илмулга (къаранча эму) юйренге кереш».

Школда окупган жылда аны юсюнден сагълеш этрге заман да амал да болмагъанды. Институтха киргенден

сора алады Юрий ишни къолюгъа бергенде.

- Тёртюнючю курса болгъанымда, атам бля угъуу барымы. Мен анда гылыкъшнушу (филин) атама. Ызы бля андан бодуркъ этеме. Андан бери бодуркъ жыл чакълы озгъан болуп ол эконатчыкъкъа республиканы Экономиканы айнтыу министерствосу да

этгенди себеплик. Былтыр миллет чыгармачылыкъ, усталыкъа жаны бля предпринимательство бля керюширге сюйгенге ахча бля болушукъ этилип тебиреген эди. Эксперт къауум, мени алакъланма къарап, башлай чыкъларымы дурус кёргенди. Алайды да андан келген ахчагъа керекли материалланы сатып алганма.

Эконатларыма жыртыч, улуу къанатлыны бодуркуларын къошарга умут этедим. Дагъында къуш кюнюне тутта тургъан композицияны да жарашдыргъа сюеме. Сёзюсюз, хар кёрген къанатлыны атарга жарамайды: бир-бир тюроляри Къызыл китапда эсепленди.

Алай иш имууда жораланган болса, мында да амал табарга болукъуду. Тийишли зыякъланы тынгылы тинтенгенде сора КМР-ни Табиगत байлыкълар эм экология министрствосу аны лицензияны бермеге бля бермеге оную этеди.

УЛАШАЛНЫ Мурат.

